

Náučný chodník Plášťovce

Kraj:	Nitriansky
Okres:	Levice
Geomorfologická jednotka:	Krupinská planina
Geologická jednotka:	sopečné pohorie
Chránené územie:	prírodná rezervácia Šípka
Prístup:	bus Plášťovce a pešo asi 1,5 km juhozápadne od centra, resp. bus Plášťovce, rázcestie a pešo 0,6 km južne po ceste na Horné Turovce
Východisko:	Plášťovce, Turecká kaplnka
Trasa:	Plášťovce: Turecká kaplnka - Konerad (249 m n. m.) - potok Litava - kalvária - Červený kríž - chatová osada - kaplnka Babba - Čierna diera - kostol - kaštieľ
Dĺžka, prevýšenie:	12 km, prevýšenie 160 m
Čas prechodu:	5 h
Počet zastávok:	15 + 5 dodatočných
Náročnosť:	dĺžkou stredne náročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, geologické, kultúrno-historické

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa dvakrát križuje modrú turistickú značku.

Rok otvorenia: ?, 2019 rozšírenie

Aktuálny stav: Informačné panely sú dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Obecný úrad Plášťovce, Plášťovce 345, 935 82 Plášťovce, tel. 036 / 2850 142

Poznámky: (1) Trasa náučného chodníka je značená červenou značkou s prekríženými mečmi. (2) V roku 2019 pribudlo v rámci pôvodnej trasy päť ďalších nečíslovaných tabúl. (3) Texty na paneloch sú okrem slovenčiny aj v maďarčine a niektoré aj nemčine, angličtine či turečtine. (4) Z veľkej časti je trasa vhodná pre bicykle.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný na terénne vyučovanie a je zaujímavý aj pre vlastivedne zameranú vychádzku alebo exkurziu.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Plášťovce. Obec medzi Levicami a Veľkým Krtíšom v južnej časti Krupinskej planiny na sútoku Krupinice a Litavy. Jej územie bolo osídlené už v dobe bronzovej, prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1156. V auguste 1552 sa pri nej odohrala prvá veľká bitka s Turkami na území dnešného Slovenska. Uhorské cisárske vojsko v nej bolo drvivo porazené, zahynuli a do tureckého zajatia padli tisíce vojakov. Po bitke sa veľká časť Hontu spolu s Plášťovcami dostala pod osmanskú nadvládu. Na mieste bitky stojí klasicistická božia muka, tzv. Turecká kaplnka, s nejasným dátumom pôvodu (18. / 19. storočie?) a dodatočnou pamätnou tabuľou z roku 1968. Obci z viacerých historických objektov dominuje secesno-neorománsky rímskokatolícky kostol sv. Juraja z roku 1898 s tehlovou fasádou, členenou opornými piliermi a pod rímsami ozdobenou vlysom, a mnohými výtvarnými dielami v interiéri, napr. hlavným oltárom s obrazom sv. Juraja od Márie Schoffmann. Pôvodne barokový dvojpodlažný kaštieľ Palášthyovcov s manzardovou strechou, vybudovaný v roku 1730 cisárskym generálom Františkom Palášthym, bol v prvej polovici 19. storočia klasicisticky prestavaný. Pri ňom sa nachádza historický park a budova sýpky z 19. storočia. Z viacerých kúrií sa zachovala klasicistická Ivánkovská kúria z druhej polovice 19. storočia s erbom rodu na atike, v ktorej žil hontiansky župan Štefan Ivánka. V súčasnosti je domovom Spolku maďarských skautov na Slovensku.

Prírodná rezervácia Šípka. Chránené územie na južnom okraji Krupinskej planiny v Plášťovciach vyhlásené na západných a južných svahoch vrchu Šípka nad sútokom Krupinice a Litavy v roku 1988 na ochranu zachovalých biotopov lesostepnej a stepnej vegetácie na vulkanických pyroklastikách - tufoch a tufitoch - s pionierskymi a teplo- a suchomilnými spoločenstvami so vzácnymi a chránenými druhmi rastlín a živočíchov a teplomilnými dubinami. Prírodné porasty v rezervácii ohrozuje šírenie agáta a plytké pôdy urýchlená vodná erózia, ku ktorej prispievajú návštevníci nerešpektujúci štvrtý stupeň ochrany územia. Na svojom severovýchodnom okraji sa rezervácia maličkou plochou prekrýva so susediacim rozsiahlejším územím európskeho významu Brezovská stráň (súčasť sústavy Natura 2000).

Čierna diera. Nevelká dutina v strmom okrajovom pravostrannom svahu nad širokou nivou Krupinice nad Plášťovcami na južnom okraji Krupinskej planiny v skalnej stene budovanej neogénnymi vulkanickými konglomerátmi vytvorená zrejme ľudskou činnosťou. Pre svoju ťažkú dostupnosť slúžila

ako pozorovateľňa či úkryt pre niekoľko osôb najmä v časoch tureckej hrozby a nadvlády v 16. - 17. storočí. V okolí obce je viacero podobných dutín. V tom istom svahu necelý 1 km proti toku Krupinice pred chatovou osadou je v andezitových tufoch prirodzená eróznno-rútivo-kryogénna 22 m dlhá jaskyňa **Vodopádový previs**.

Krupinská planina. Geomorfologický celok, najjužnejšia súčasť vulkanickej oblasti Slovenské stredohorie, s veľmi svojráznym charakterom, vyčlenená zhruba medzi Šahami, Krupinou, Pliešovcami, Červeňanmi a Veľkým Krtišom, s vrchovinovým až hornatinovým reliéfom. Ide o postupne deštruujúcu sa vulkanickú tabuľu vnútorne rozčlenenú zlomami na drobné hraste, ktorú budujú horizontálne vrstvy andezitových tufov, tufitov, pieskovcov, konglomerátov a brekcií, ktoré sa ukladali v neogéne v predpolí (dnes už erodovaného) stratovulkánu Javoria, a to najprv vo vodnom (morskom), neskôr v suchozemskom prostredí. Celkovo je jej povrch uklonený k juhu, najväčšiu výšku dosahuje na severe vulkanickými brekciami budovaný Kopaný závoz (775 m n. m.) severne od Senohradu. Južný strmý zlomový až 200 m vysoký okraj planiny nad Ipelškou kotlinou je intenzívne rozrušovaný eróziou vodných tokov, medzi dolinami ktorých ostávajú vyvýšeniny charakteru tabuľových svedkov (pretiahnuté chrčty s plochým temenom). Potoky povrch tabule spätnou eróziou prerezávajú rôzne hlbokými (aj 200 m) údoliami, lokálne aj tiesňavovitými alebo kaňonovitými, a členia ju na čiastkové planiny. Na miestach s priepustnými vulkanickými či sedimentárnymi horninami sa strmé svahy týchto dolín stýkajú so širokými náhornými plošinami ostrými hranami. Inde, napr. na miestach s pokrývkou spraše, je územie postihnuté intenzívnou výmoľovou eróziou. Planina patrí povodiu Iplá, má lúčovitú riečnu sieť s odtokom (napr. Krupinice, Litavy, Vrbovka, Plachtinského potoka či Krtíša) do Podunajskej pahorkatiny a Ipelškej kotliny.

Názvy informačných panelov

1. 1552 park
2. Thury György ösvény - chodník
3. Hítlen árok - jarok
4. Litava patak - potok
5. Méhecske barlang - jaskyňa
6. Kálvária
7. Csurgó forrás - prameň
8. Vereskereszt - Červený kríž
9. Estéjtó forrás - prameň
10. Babba kápolna - kaplnka
11. Kőlyuk (Feketeluk) - Čierna diera
12. Templom - Kostol
13. Múzeum
14. Ivánka kúria
15. Palásthy kastély - Kaštieľ

Panely nie sú označené názvom chodníka.

Päť novších (2019) nečíslovaných tabúľ, umiestnených v rámci pôvodnej trasy náučného chodníka:

1. Iskorňa - osada
2. Územie európskeho významu Brezovská stráň
3. Mlyny v Plášťovciach
4. Kúrie v Plášťovciach
5. Po stopách II. svetovej vojny

